

Janko Kersnik: JARA GOSPODA

Janko Kersnik se je rodil l. 1852 na Brdu pri Lukovici, umrl pa je l. 1897 v Ljubljani; pokopan je na Brdu.

Mladost je preživel v Ljubljani. Na Dunaju in v Gradcu je študiral pravo. V mladih letih je bil pod močnim Stritarjevim vplivom, obenem pa tudi prijatelj, sodelavec in učenec Josipa Jurčiča. Pod vplivom Celestina in Turgenjeva se je usmeril v realizem. Navdušil se je za snovi, kot so: odnos kmeta do gospode, duhovščine, škodljive posledice delitve kmetij, življenje trgov, politična in socialna borba v njih, narodnjaštvo.

Ob Ivanu Tavčarju in Antonu Aškercu je Kersnik vodilni slovenski realist. Njegova dela so: cikel črtic in novel iz kmečkega življenja Kmetске slike, povesti Jara gospoda, Lutrski ljudje in Na Žerinjah ter romana Ciklamen in Agitator. Dokončal je Jurčičev roman Rokovnjači in spisal mnogo mojstrskih podlistkov. Pisal je tudi humoreske in politično publicistiko, v mladosti pa tudi pesmi. V teh delih slovenske kmete in meščane z njihovimi strastmi, političnimi nazori, družbenimi navadami in razvadami ter njihovo življenjsko filozofijo prikazuje s psihološko pretanjenimi podobami. Uspešen je bil tudi v javnem življenju. Kot kandidat liberalne stranke je bil izvoljen v kranjski deželni zbor.

Jara gospoda

Povest Jara gospoda je kritično realistična podoba povprečne trške gospode, njene plitkosti in duševne lenobe. Ta je brez problemov in ne kaže smisla za resnične človeške vrednote. Povest je izšla v Ljubljanskem zvonu l. 1893. Sestavljena je iz 13 poglavij.

V Groblje, podeželski trg, pride nov sodnik Andrej Vrbanoj. To zelo razburka utrip življenja v trgu, ki je sicer ustaljeno in predvidljivo. Vrbanoj se druži s trško gospodo, a kmalu spozna njeno dolgočasnost. Dobro se razume z adjunktom Pavlom, vendar je med njima senca še iz dijaških let, spor zaradi Orlove Julke, v katero sta bila nekoč oba zaljubljena. V krčmi, kjer se zbira gospoda, streže lepa mlada točajka, pridno, preprosto in nepokvarjeno dekle brez staršev, Ančka. Gospodi je mlado neizobraženo dekle v zabavo. O njej govore kot o predmetu, ki bo šel iz rok v roke. Adjunkt Pavel se rad šali z njo, da bi se pa poročil z dekletom, ki zna napisati le nekaj številčk, mu še na misel ne pride. Sodnik Andrej se vanjo zaljubi in se z njo poroči. Zakon ni srečen. Še posebno se oddaljita čez nekaj let, ko Ančko adjunkt Pavel pridobi zase. Naposled Ančka z njim odkrito vara moža, ki iz anonimnega pisma izve za ženino nezvestobo. Za vso spletko stoje trške dame. Sodnika novica stre in Pavlu prepusti sodne akte in ženo.

Čez deset let je Pavel sodnik nekje na Štajerskem. Orožnik predenj zaradi prosjančenja privede izčrpano žensko, ki ni nihče drug kot Ančka. Pavel, njen nekdanji zapeljivec, krivec njene nesreče, jo "po predpisih" obsodi na tri dni zavora. Ančka v zaporu umre za legarjem. Za pogrebom gre samo Pavel. Domači beneficiat mu zvečer v krčmi zadovoljno govori besede: *"Da, da! Gospod sodnik, tako je lepo! To je krščansko! To je sedmo telesno delo usmiljenja: Mrliče pokopavati!"*

V Berilu 2 je 9. poglavje povesti. Dogajanje se odvija na predvečer 100-letnice fare v Grobljah, kjer imajo nekakšno veselico. Igrajo se igro, v kateri je ena ženska manj, kakor je moških. Vsak moški mora ujeti eno žensko. Tisti, ki ne ulovi nobene, igro izgubi. Lovijo se po gozdu. Pavel zasleduje Ančko, Andrej pa Orlovo Julko. Ko Pavel Ančko ujame, se ga ta sicer brani, vendar v svoji nerazgledanosti ne ve, kaj storiti. Pavel ji vneto prigovarja, da jo že od nekdaj ljubi, Ančka ga pa povpraša, zakaj ji ni tega že prej povedal. Vsi se zbero zopet na kraju, kjer so začeli igro. Zvečer ko bi že bilo treba zakuriti ogenj, vpraša Andrej ženo, če se ni preveč utrudila. Takrat mu ona poočita, če se ni on, ko je lovil Orlovo Julko, in naj gre kar nazaj k njej. Andrej ji reče, naj se vede, kakor se spodobi, in naj molči. Tedaj se približa Pavel. Ančka se oklene Pavlove roke, ki ji jo je bil naglo ponudil. Tako odideta k ognju, sodnik pa žvižgaje za njima. Vsa družba se je veselila še pozno v noč, le sodniku in njegovi ženi je bilo trpko pri srcu.